

UCHWAŁA NR XV/118/2020
RADY MIEJSKIEJ W ZABŁUDOWIE

z dnia 5 marca 2020r

w sprawie uchwalenia „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Zabłudów na lata 2019 - 2032

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 i art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506 z późn. zm.) oraz „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” przyjętego uchwałą nr 122/2009 Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2009 r., zmienionego uchwałą Nr 39/2010 z dnia 15 marca 2010 r. Rada Gminy Zabłudów uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla Gminy Zabłudów na lata 2019-2032”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Zabłudowa.

§ 3. Traci moc Uchwała Rady Miejskiej w Zabłudowie Nr XXXVI/270/10 z dnia 14 czerwca 2010 r. sprawie uchwalenia „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Zabłudów”

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

AKTUALIZACJA
PROGRAMU USUWANIA
WYROBÓW
ZAWIERAJĄCYCH
AZBEST Z TERENU
MIASTA I GMINY
ZABŁUDÓW

Zabłudów, grudzień 2019

Spis treści

UCHWAŁA NR XV/118/2020 RADY MIEJSKIEJ W ZABŁUDOWIE.....	1
w sprawie uchwalenia „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Zabłudów na lata 2019 - 2032. .	1
1.WPROWADZENIE.....	1
2.CEL OPRACOWANIA PROGRAMU.....	1
3.SZKODLIWOŚĆ AZBESTU DLA ZDROWIA LUDZI I ŚRODOWISKA.....	1
4.PRZEPISY PRAWNE DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST I OBOWIĄZKI Z NICH WYNIKAJĄCE.....	3
4.1.Sankcje karne.....	7
Kwestie kar reguluje również Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz.U. 2017 poz. 2119). W myśl art. 7b powyższej ustawy:.....	8
5.PROCEDURY DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST.....	9
6.ILOŚĆ I ROZMIESZCZENIE WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE MIASTA I GMINY ZABŁUDÓW.....	19
7.UNIESZKODLIWIANIE I UTYLIZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.....	20
Województwo podlaskie.....	21
8.FINANSOWE ASPEKTY REALIZACJI PROGRAMU.....	24
9.PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA USUWANIE AZBESTU.....	26
9.1.Usuwanie wyrobów azbestowych z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz oczyszczanie terenów nieruchomości.....	26
9.2.Usuwanie wyrobów zawierających azbest z dużych obiektów budowlanych i oczyszczanie terenu nieruchomości.....	27
9.3.Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych – połączenie z innymi działaniami (m.in. termomodernizacja, przebudowa gospodarstwa rolnego). .	28
Istnieją możliwości pozyskiwania środków finansowych na usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych w ramach projektów i programów nie kierowanych bezpośrednio do użytkowników wyrobów azbestowych. Są to projekty związane z gospodarką odpadami, termomodernizacją obiektów budowlanych, remontami i przebudowami obiektów związanych z produkcją rolną, przebudową budynków na cele mieszkaniowe.....	28
9.4.Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów i terenów użyteczności publicznej oraz terenów byłych zakładów produkujących wyroby azbestowe.....	29
9.5.Budowanie składowisk przyjmujących odpady zawierające azbest oraz urządzeń do przetwarzania odpadów zawierających azbest.....	30
10.RZECZOWY HARMONOGRAM REALIZACJI „PROGRAMU...” PRZEZ MIASTO I GMINĘ ZABŁUDÓW.....	31
11.MONITORING REALIZACJI I OCENY PROGRAMU.....	32

12. EFEKTY PROGRAMU.....	33
13. PODSUMOWANIE.....	34
14. WYKAZ OBOWIĄZUJĄCYCH AKTÓW PRAWNYCH.....	35
14.1. Ustawy.....	35
14.2. Rozporządzenia.....	36
14.3. Inne.....	38
15. SPIS TABEL.....	38
16. SPIS RYSUNKÓW.....	39

1. WPROWADZENIE

Podstawą prawną powstania aktualizacji Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla Miasta i Gminy Zabłudów, zwanego dalej „Programem”, jest „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, przyjęty przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 lipca 2009 r. (zmieniony uchwałą z dnia 15 marca 2010 r.) oraz zawiera spójne cele z „Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, przyjętym przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 maja 2002 r.

Zadaniem gminy, jako jednostki samorządu terytorialnego w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest jest opracowanie i aktualizacja gminnych programów usuwania wyrobów zawierających azbest.

Podstawą do opracowania programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w pierwszej kolejności jest dokonanie rozpoznania stopnia zużycia tych wyrobów zabudowanych na konkretnych obiektach. Uzyskane dane powinny być gromadzone przez samorząd gminy, a następnie przekazywane do samorządu powiatowego celem opracowania programu stanowiącego integralną część z programem wojewódzkim. Reasumując niezbędnym jest rozpowszechnienie wśród społeczności lokalnej informacji o negatywnych skutkach dla zdrowia i środowiska powodowanych przez azbest i wyroby zawierające azbest, zorganizowanie fachowej pomocy wszystkim właścicielom obiektów przez samorządy gmin przy wypełnianiu arkuszy ocen ujętych w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2010 r. Nr. 162, poz. 1089), przekazywanie informacji o możliwościach uzyskiwania pomocy kredytowej na modernizację obiektów, unieszkodliwianie wyrobów azbestowych, itp..

Dokument powyższy opracowany został na podstawie przeprowadzonej przez Gminę inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest i danych wprowadzonych do bazy azbestowej www.bazaazbestowa.gov.pl.

Baza oraz niniejszy dokument są również niezbędne do ubiegania się przez Gminę o dofinansowanie na zadania związane z demontażem i unieszkodliwieniem wyrobów zawierających azbest.

2. CEL OPRACOWANIA PROGRAMU

Celem programu jest stopniowa eliminacja wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Zabłudów oraz ich bezpieczne unieszkodliwianie, zgodnie z przepisami prawa. Spowoduje to sukcesywną likwidację oddziaływania azbestu na środowisko, doprowadzi do spełnienia wymogów ochrony środowiska oraz wyeliminuje negatywne skutki zdrowotne dla mieszkańców spowodowane oddziaływaniem azbestu. Do celów opracowania niniejszego dokumentu wykorzystano przeprowadzoną w terenie inwentaryzację oraz wprowadzone na jej podstawie wpisy do bazy azbestowej www.bazaazbestowa.gov.pl.

3. SZKODLIWOŚĆ AZBESTU DLA ZDROWIA LUDZI I ŚRODOWISKA

Azbest jest nazwą handlową materiałów włóknistych, które pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Wśród wyrobów

azbestowych można wyróżnić 2 grupy produktów:

1. „wyroby miękkie”, – których gęstość objętościowa jest mniejsza niż 1000 kg/m^3 , to słabo związane produkty azbestowe o wysokim ponad 60% udziale azbestu w produkcie oraz niskiej zawartości substancji wiążącej, do których zaliczamy tynki, maty, płyty azbestowe, papy.
2. „wyroby twarde”, – których gęstość objętościowa jest większa niż 1000 kg/m^3 , zawierające wysoki udział substancji wiążącej, zaś niski udział azbestu (do 15%), do których należą płyty faliste i płaskie, rury wodociągowe, elementy kanalizacji. Spójność włókien azbestowych jest tak wysoka, że praktycznie nie uwalniają się one do środowiska (wyjątkiem jest obróbka, np.: cięcie lub proces naruszania mechanicznego).

Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Azbest niepoddawany procesom powodującym powstawanie pyłu i zabezpieczony w sposób uniemożliwiający uwalnianie się włókien do powietrza nie stanowi zagrożenia dla zdrowia ludzkiego.

Azbest umieszczony został w wykazie opracowanym przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej, jako substancja niebezpieczna o działaniu rakotwórczym na człowieka. Udowodniono, bowiem, że substancja stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia w następstwie długotrwałego narażenia dróg oddechowych na wdychanie jego włókien. Największe zagrożenie stanowią tzw. włókna respirabilne, czyli takie, które mogą występować w postaci trwałego aerozolu w powietrzu i przedostają się z wdychanym powietrzem do organizmu. Są one dłuższe od 5 mikrometrów i mają grubość nie większą niż 3 mikrometry. Włókna te wdychane do pęcherzyków płucnych nie są wydalane. Ich szkodliwe działanie ujawniać się może po wielu latach w postaci następujących schorzeń:

1. Pylica azbestowa (azbestoza).
2. Międzybłonniak opłucnej.
3. Rak płuc.

Poważny niepokój budzi również fakt, że wyroby zawierające azbest z dachów i elewacji usuwane są przez przypadkowe osoby oraz nieprofesjonalne firmy. Zwiększa to zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców.

Wśród sposobów eliminacji zagrożeń, które przewiduje się dla budynków z wyrobami azbestowymi, wyróżnia się następujące kierunki działań:

1. Całkowite usunięcie wyrobów. Jest to rozwiązanie kosztowne lecz radykalne. Wymaga ono specjalistycznych narzędzi, stwarza nowe problemy – wytworzenie „niebezpiecznych odpadów” oraz powoduje okresowo wzrost pyłów z azbestu w otoczeniu, których minimalizacja wymaga kosztownej techniki. Usuwanie wyrobów zawierających azbest nie może być zasadą, wyborem stosowanym, jako rozwiązanie ogólne dla wszystkich sytuacji (ze względów ekonomicznych, także ze względu na ograniczone możliwości składowania i zagospodarowania odpadów). Rekomenduje się aby proces ten przebiegał etapowo w szerszej perspektywie czasowej.
2. Pomalowanie lub impregnowanie wyrobów z azbestem. Pomalowanie wyrobów odnosić się może wyłącznie do wyrobów bezwzględnie w dobrej kondycji technicznej. Polecane może być dla tych wyrobów, których powierzchnia jest czysta lub może być odczyszczona i może przyjąć powłokę ochronną. Metodą tą mogą być objęte wyroby azbestowo-cementowe, będące w dobrym stanie technicznym, w obiektach, które nie wymagają termomodernizacji. Opisane postępowanie jest rozwiązaniem jedynie tymczasowym, które nie wymaga kosztownych technik, jednocześnie przesuwając problem usunięcia azbestu w czasie, a nie rozwiązuje go całkowicie, gdyż wyrób azbestowy pozostaje w budynku, zobowiązując właściciela do okresowych ocen tego wyrobu.
3. Stosowanie barier płytowych ze ścianek działowych oddzielających hermetycznie

wyroby zawierające azbest od otoczenia. Rozwiązanie to, podobnie jak poprzednie, jest doraźnym zmniejszeniem zagrożeń, przesuwając ono rozwiązanie problemu w czasie, umożliwiając eksploatację obiektu bez kosztownych prac specjalistycznych polegających na usuwaniu azbestu. Ma ono zastosowanie w obiektach przemysłowych. W Polsce na ogół nie jest ono popularne.

4. PRZEPISY PRAWNE DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST I OBOWIĄZKI Z NICH WYNIKAJĄCE

Zgodnie z ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz.20 ze zm.) zakazuje się:

1. Wprowadzania na Polski obszar celny azbestu oraz wyrobów zawierających azbest.
2. Produkcji wyrobów zawierających azbest.
3. Obrotu azbestem i wyrobami azbestowymi z wyjątkiem azbestu i wyrobów azbestowych stosowanych do celów specjalnych.

Ustawodawca wprowadził też szereg aktów prawnych regulujących kwestię związaną z postępowaniem i usuwaniem wyrobów zawierających azbest. Uzupełnieniem tych aktów jest „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” oraz lokalne programy usuwania azbestu.

Zgodnie z prawem polskim dopuszcza się użytkowanie wyrobów zawierających azbest do 31 grudnia 2032 r. Ustawodawca nakłada jednak pewne obowiązki na właścicieli nieruchomości, a także na powiaty i gminy. Dotyczą one postępowania z wyrobami i odpadami azbestowymi. Szczegółową procedurą obwarowane są warunki pracy przy zdejmowaniu wyrobów zawierających azbest.

Obowiązki gmin i powiatów wynikające z ustaw i rozporządzeń:

1. Gromadzenie informacji przekazywanych przez osoby fizyczne (właściciele i zarządców nieruchomości) o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania.
2. Przedkładanie marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, w tym wyrobów zawierających azbest.
3. Udzielanie zezwoleń przez starostę na transport odpadów niebezpiecznych, w tym azbestu, po uprzednim zasięgnięciu opinii wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników nieruchomości:

1. Kontrola wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach, urządzeniach budowlanych, urządzeniach przemysłowych lub innych miejscach zawierających azbest.
2. Usuwanie wyrobów zawierających azbest zakwalifikowanych, zgodnie z oceną, do wymiany na skutek nadmiernego zużycia wyrobu lub jego uszkodzenia.
3. Sporządzenie inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury.
4. Przegląd i oznakowanie (w sposób przewidziany przez prawo) miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest.
5. Sporządzenie i przedłożenie marszałkowi województwa w przypadku przedsiębiorstw lub wójtowi, burmistrzowi, prezydentowi miasta w przypadku osób fizycznych

niebędącymi przedsiębiorcami oraz coroczna aktualizacja informacji o:

- a. Wyrobach zawierających azbest.
- b. Wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało zakończone.
- c. Zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno - budowlanemu prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, zgodnie z przepisami prawa budowlanego.

Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

1. Przeszkolenie przez uprawnioną instytucję zatrudnionych pracowników i osób kierujących lub nadzorujących, w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu tych wyrobów oraz w zakresie przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.
2. Opracowanie, przed rozpoczęciem prac, szczegółowego programu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego:
 - a. Identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratorium.
 - b. Informacje o metodach wykonywania programowanych prac.
 - c. Zakres niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi programu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.
 - d. Ustalenie dla rodzaju wykonywanych prac niezbędnego monitoringu powietrza.
3. Posiadanie niezbędnego wyposażenia technicznego i socjalnego zapewniającego prowadzenie określonych programem prac oraz zabezpieczeń pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu.
4. Zgłoszenie prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest z obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej, właściwemu organowi nadzoru budowlanego oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy.
5. Zapewnienie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania.
6. Złożenie właścicielowi, użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonywania prac oraz o oczyszczaniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem przepisów technicznych i sanitarnych.

Warunkiem koniecznym prawidłowego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest jest przeprowadzenie inwentaryzacji wyrobów na terenie gminy.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31) właściciele i zarządcy nieruchomości zobligowani są do przekazywania wojewodzie, a osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami wójtowi i burmistrzowi lub prezydentowi miasta informacji o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało już zakończone.

Jednocześnie ustawodawca w rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 roku w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny przy zabezpieczaniu

i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz.1824) dokładnie określa, jakie obowiązki i zasady bezpieczeństwa i higieny powinny być spełnione przy wykonywaniu tego rodzaju prac. Jednostka taka powinna posiadać odpowiednie zezwolenie na tego rodzaju działalność, niezbędne wyspecjalizowane zaplecze techniczne, socjalne oraz odpowiednie zabezpieczenie pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu.

Przed przystąpieniem do robót zmiany pokrycia wykonawca powinien wydzielić strefy pracy, w których występuje narażenie na działanie azbestu i określić miejsca demontażu, gromadzenia odpadów oraz miejsca, w których pracownicy oczyszczają sprzęt. Bezpośrednią strefę pracy należy przynajmniej osłaniać od wiatru, stosując osłonięcie z folii dla płyt elewacyjnych i przenośne namioty z folii dla płyt eternitowych (tzw. przenośne daszki foliowe). W strefie bezpośredniego demontażu eternitu, o ile jest on powierzchniowo zniszczony przez kwaśne deszcze lub uszkodzony, polecane jest wykonanie pomiarów zanieczyszczenia powietrza. Po przekroczeniu 15000 wł./m^3 polecane jest stosowanie ochrony dróg oddechowych, nawet w przestrzeni otwartej. Prace demontażu lub impregnacji nie powinny powodować niepotrzebnej destrukcji mechanicznej azbestocementu. Należy na to zwracać uwagę zwłaszcza podczas transportowania płyt azbestowo – cementowych i składowania ich na wydzielonym miejscu (w zamykanych kontenerach lub na paletach). Przed rozpoczęciem demontażu lub impregnacji pokryć dachowych z eternitu jego powierzchnia powinna być odkurzona specjalistycznym odkurzaczem klasy K-1 z filtrem HEPA lub zmyta - pod przenośnym daszkiem z folii - słabą strugą wody. W przypadku programowanej impregnacji i pozostawienia pokrycia dachowego bez demontażu, przed impregnacją lub pomalowaniem płyt środkami posiadającymi aprobatę techniczną ITB¹, należy oczyścić powierzchnię dachu na mokro. Powierzchnia ta powinna być zmywana i jednocześnie delikatnie szczotkowana (ale nie szczotką drucianą, która mogłaby naruszyć spoiwo cementowe). Woda po odcieknięciu z powierzchni azbestocementu powinna być zebrana, przefiltrowana, a osad zawierający azbest należy potraktować, jako odpad niebezpieczny. Jeśli nie można uniknąć mechanicznego naruszenia powierzchni wyrobów z azbestu, należy stosować wolnoobrotowe urządzenia, najlepiej z miejscowym odciąganiem i filtrowaniem powietrza lub narzędzia ręczne, takie jak: młotek, dłuto, szpachla, piłka do cięcia. W strefie prowadzenia robót mogą przebywać wyłącznie pracownicy usuwający azbest, zaopatrzeni w środki ochrony indywidualnej. W strefie przeznaczony dla innych pracowników remontujących obiekt znajdują się pomieszczenia zaplecza technicznego budowy, pomieszczenia socjalne, magazyny materiałowe, szatnie itp. Wejście do niej powinno być zabronione dla osób niewłączonych do procesu.

Po zakończeniu prac odpady zawierające azbest należy:

- a. Pakować w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm (niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych).
- b. Przed opakowaniem płyty azbestowe, wyroby i odpady wyrobów azbestowych miękkich (poniżej 1000 kg/m^3) należy zestalić przy użyciu cementu lub żywicy syntetycznych.
- c. Filtry jednostek utrzymujących podciśnienie w strefie pracy, zużyte filtry do masek przeciwpyłowych, zanieczyszczone azbestem jednorazowe ubrania ochronne, zdemontowane folie są również odpadem niebezpiecznym zawierającym azbest. Ze względu na możliwość uwalniania się z nich azbestu do otoczenia, muszą być podobnie jak inne odpady z azbestem hermetyzowane przez umieszczenie w workach polietylenowych, oznakowanych znakiem „a”.
- d. Odpady zawierające azbest powinny być gromadzone i pakowane w strefie

¹ Ocena techniczna [wyrobu](#), świadcząca o jego przydatności do stosowania

odizolowanej od otoczenia.

- e. Opakowania z odpadami powinny być szczelnie zamknięte (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą) i oznakowane w sposób trwały, nieulegający zniszczeniu pod wpływem czynników atmosferycznych i mechanicznych.
- f. Należy założyć kartę ewidencji odpadów.

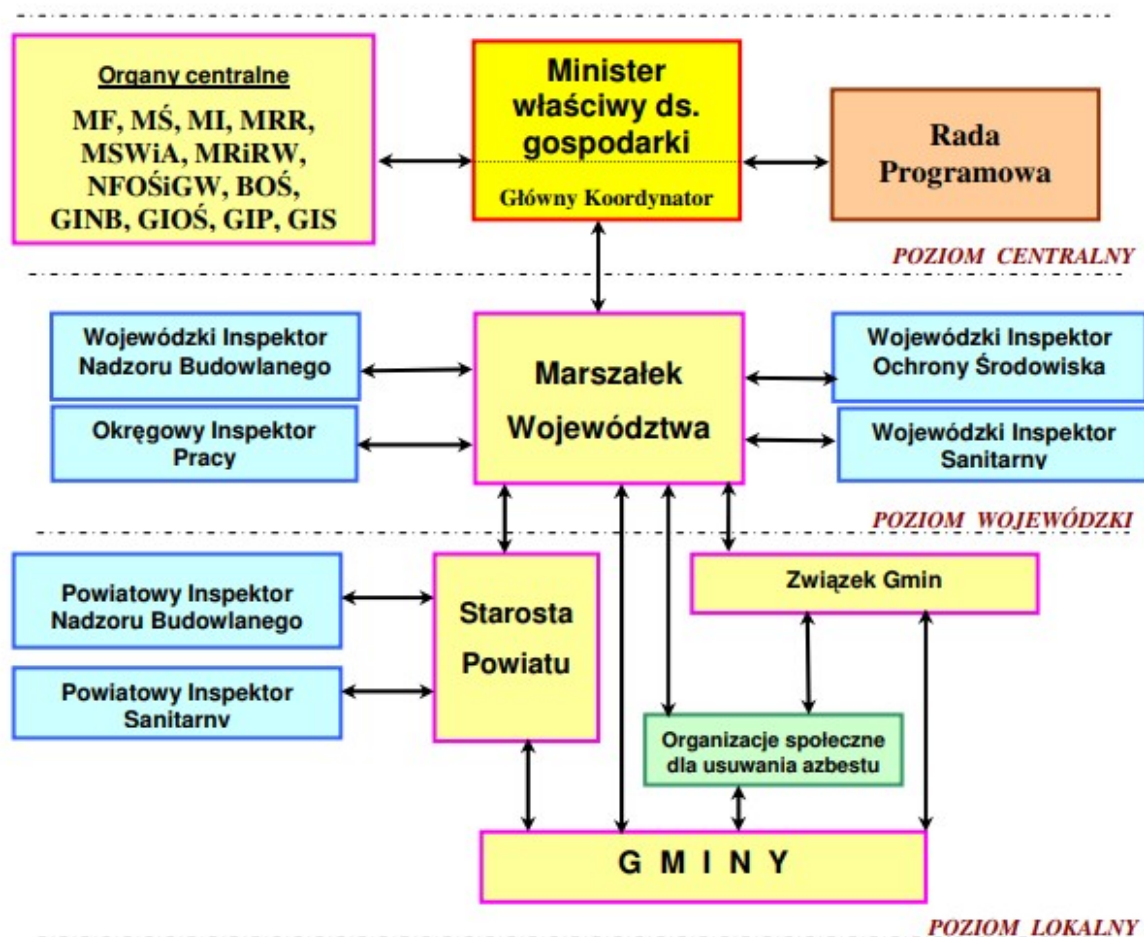
Jednocześnie właściciele nieruchomości posiadający pokrycia wykonane z materiałów zawierających w swym składzie azbest powinni być świadomi zakazu indywidualnej zmiany pokryć z azbestu.

Zgodnie z Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009- 2032 samorząd gminny ma obowiązek:

- 1) gromadzenie przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.gov.pl;
- 2) przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami;
- 3) organizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm;
- 4) organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w Programie;
- 5) inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- 6) współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- 7) współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
- 8) współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację Programu;
- 9) współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

Poniższy rysunek przedstawia współpracę poszczególnych organów odnośnie wyrobów zawierających azbest.

Rysunek 1 Schemat ilustrujący współpracę organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego, jednostek inspekcyjnych i organizacji pozarządowych

Źródło: Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009- 2032

4.1. Sankcje karne

Sankcje karne wobec nieprawidłowego gospodarowania odpadami zawierającymi azbest reguluje *Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach* (Dz. U. z 2019 r. poz. 701). Zgodnie z art. 21 ust.2 oraz art. 41 cytowanej ustawy zabronione jest:

1. Mieszanie odpadów niebezpiecznych różnych rodzajów, mieszanie odpadów niebezpiecznych z odpadami innymi niż niebezpieczne, a także mieszanie odpadów niebezpiecznych z substancjami, materiałami lub przedmiotami, w tym rozcieńczanie substancji niebezpiecznych.
2. Zbieranie odpadów i prowadzenie przetwarzania odpadów bez uzyskania zezwolenia. Zezwolenie na zbieranie odpadów i zezwolenie na przetwarzanie odpadów wydaje, w drodze decyzji, organ właściwy odpowiednio ze względu na miejsce zbierania lub przetwarzania odpadów.

Organem właściwym do wydawania powyższych decyzji jest marszałek województwa.

Zgodnie z art. 194 cytowanej ustawy, administracyjną karę pieniężną wymierza się za:

1. zmianę klasyfikacji odpadów niebezpiecznych na odpady inne niż niebezpieczne przez ich rozcieńczanie lub mieszanie ze sobą, lub z innymi odpadami, substancjami lub materiałami, prowadzące do obniżenia początkowego stężenia substancji niebezpiecznych do poziomu niższego niż poziom określony dla odpadów niebezpiecznych,
2. mieszanie odpadów niebezpiecznych różnych rodzajów, mieszanie odpadów niebezpiecznych z odpadami innymi niż niebezpieczne lub mieszanie odpadów niebezpiecznych z substancjami, materiałami lub przedmiotami, w tym rozcieńczanie substancji,
3. transport odpadów niezgodnie z wymaganiami,
4. nieprowadzenie wizyjnego systemu kontroli miejsca magazynowania lub składowania odpadów albo prowadzenie tego systemu niezgodnie z przepisami niniejszej ustawy,
5. zbieranie odpadów wbrew zakazom,
6. prowadzenie działalności bez wymaganego wpisu do rejestru,
7. nieumieszczanie numeru rejestrowego na dokumentach sporządzanych w związku z prowadzoną działalnością.

Karę administracyjną nakłada Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska. Za naruszenie powyższych przepisów, administracyjna kara pieniężna wynosi nie mniej niż 5000 zł i nie może przekroczyć 1 000 000 zł. Natomiast za zbieranie odpadów lub przetwarzanie odpadów bez wymaganego zezwolenia kara wynosi nie mniej niż 10 000 zł i nie może przekroczyć 1 000 000 zł.

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. - *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. 2019 poz.1396):

Art. 344 : Kto narusza zakaz wprowadzania do obrotu lub ponownego wykorzystania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (azbestu) podlega karze aresztu albo ograniczenia wolności, albo grzywny.

Art. 345: Kto, będąc do tego obowiązany nie oczyszcza lub nie unieszkodliwia instalacji lub urządzeń, w których są lub były wykorzystywane substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska albo co do których istnieje uzasadnione podejrzenie, że były w nich wykorzystywane takie substancje, podlega karze aresztu albo ograniczenia wolności, albo grzywny.

Art. 346: Kto, wykorzystując substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska , nie przekazuje okresowo odpowiednio marszałkowi województwa albo wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta informacji o rodzaju, ilości i miejscach ich występowania, podlega karze grzywny. Tej samej karze podlega, kto w wymaganym zakresie nie dokumentuje rodzaju, ilości i miejsc występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska oraz sposobu ich eliminowania.

Kwestie kar reguluje również *Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest* (Dz.U. 2017 poz. 2119). W myśl art. 7b powyższej ustawy:

1. Kto wbrew przepisom ustawy wprowadza na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej azbest lub wyroby zawierające azbest, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
2. Tej samej karze podlega, kto produkuje wyroby zawierające azbest lub dokonuje obrotu azbestem lub wyrobami zawierającymi azbest.

5. PROCEDURY DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST

P R O C E D U R A 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy bezpiecznego ich użytkowania.

Zakres procedury obejmuje cały okres, w którym budynek, budowla, instalacja lub urządzenie przemysłowe oraz teren, niezależnie od ich wielkości stanu, jeżeli znajdują się tam wyroby zawierające azbest.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia technicznego oraz terenu, gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest, ma obowiązek sporządzenia - w 1 egzemplarzu „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. Właściciele lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej - sporządzają następne „Oceny...” w terminach wynikających z warunków poprzedniej „Oceny...” tzn.:

1. Po pięciu latach, jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym i nieuszkodzone.
2. Po roku, jeżeli przy poprzedniej „Ocenie...” ujawnione zostały drobne (do 3% powierzchni wyrobów) uszkodzenia.

Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia - powinny zostać bezzwłocznie usunięte.

Egzemplarz „Oceny...” właściciel lub zarządca zachowuje przy dokumentacji budynku, budowli, instalacji lub urządzenia przemysłowego oraz terenu - do czasu sporządzenia następnej.

Właściciel lub zarządca obowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest. Wyniki inwentaryzacji powinny służyć do sporządzenia informacji dla wójta, burmistrza lub prezydenta miasta - właściwego dla miejsca znajdowania się budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest.

Informacje przedkłada się corocznie, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest, - co pozwoli na ocenę zagrożenia dla ludzi i środowiska w danym rejonie. Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie występują wyroby zawierające azbest, ma ponadto obowiązki:

1. Oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest - odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu.
2. Opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest.
3. Zaznaczenia na planie sytuacyjnym terenu miejsc z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto, jeżeli w budynku, budowli, instalacji lub urządzeniu oraz na terenie znajdują się wyroby zawierające azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 (tzw. „miękkie”), lub, jeżeli wyroby zawierają azbest krokidolit, a także, jeżeli te wyroby znajdują się w zamkniętych pomieszczeniach, lub istnieje uzasadniona obawa dużej emisji azbestu do środowiska – właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli, jakości powietrza (monitoringu), a jego wyniki uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów

zawierających azbest.

PROCEDURA 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania właścicieli, zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest - przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów.

Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest, powinien dokonać identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach, przez uprawnione do takich prac laboratorium. Identyfikacja azbestu powinna nastąpić w okresie użytkowania wyrobów, jeszcze przed rozpoczęciem wykonywania prac zabezpieczenia lub usuwania takich wyrobów, o ile informacja ta, nie jest podana w innych dokumentach budowy przedmiotowego obiektu.

Identyfikacja azbestu jest obowiązkiem właściciela lub zarządcy, wynikającym z tytułu własności oraz odpowiedzialności prawnej, dotyczącej ochrony osób trzecich od szkód mogących wynikać z nieodpowiedniej eksploatacji przedmiotu stanowiącego własność. Wyniki identyfikacji azbestu powinny być uwzględniane przy:

- a. Sporządzaniu „Oceny...”.
- b. Sporządzaniu informacji dla wójta, burmistrza, prezydenta miasta.
- c. Zawieraniu umowy na wykonanie prac zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac - wytwarzającym odpady niebezpieczne.

Właściciel lub zarządca może zlecić innym - odpowiednio przygotowanym osobom lub podmiotom prawnym - przeprowadzenie czynności wykonania identyfikacji azbestu w wyrobach. W każdym przypadku powinno to mieć miejsce przed rozpoczęciem prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Właściciel lub zarządca budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z wyrobami zawierającymi azbest, ma obowiązek zgłoszenia na 30 dni przed rozpoczęciem prac, wniosku o pozwolenie na budowę (remont), wraz z określonymi warunkami. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających z art. 30 ust. 1 ustawy - Prawo budowlane. Zatajenie informacji o występowaniu azbestu w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo - budowlanych skutkuje odpowiedzialnością prawną (na podstawie ustawy Prawo ochrony środowiska). Z powyższego wynika, iż każdy mieszkaniec Miasta i Gminy Zabłudów ma obowiązek stosować się do przestrzegania przepisów prawa. Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac, który będzie także wytwórcą odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac.

Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz o sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

Po zakończeniu prac zgodnych z przedmiotem zamówienia, właściciel lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót

i oczyszczenia z azbestu, a następnie przechowywać je przez okres, co najmniej pięciu lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu.

P R O C E D U R A 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych do zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Zakres procedury obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Zgodnie z art. 3 pkt 1 ppkt 32 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2019 r. poz. 701) wykonawca prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest jest także wytwórcą odpadów: „wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnięcia, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba, że umowa o świadczeniu usługi stanowi inaczej”.

Z powyższej definicji wynika, że wytwórcą odpadów może być np. właściciel lub zarządzający, który we własnym zakresie wykonuje prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest i zleca do wykonania tylko część robót. W takim przypadku na nim też spoczywać będą wszystkie obowiązki wynikające z przepisów i procedur postępowania z odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest. Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach.

Marszałek województwa zatwierdza programy gospodarki odpadami niebezpiecznymi dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a starosta dla pozostałych przedsięwzięć.

Program gospodarki odpadami niebezpiecznymi dołączony do wniosku o wydanie decyzji zatwierdzającej program, powinien zawierać:

1. Wyszczególnienie rodzajów odpadów niebezpiecznych, przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy określenie rodzaju nie jest wystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie mogą powodować odpady niebezpieczne, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania składu chemicznego i właściwości odpadów.
2. Określenie ilości odpadów niebezpiecznych poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytworzenia w ciągu roku.
3. Informacje wskazujące na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów niebezpiecznych lub ograniczenia ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko.
4. Szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami, z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku lub unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych.
5. Wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.

Wytwórca odpadów (wytwarzający rocznie do 0, 1 Mg odpadów niebezpiecznych) na 30 dni przed rozpoczęciem działalności powodującej powstawanie odpadów, opracowuje i składa właściwemu wojewodzie lub staroście informację w czterech egzemplarzach, o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania. Informacja powinna zawierać:

1. Wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do wytwarzania, a w przypadku, gdy w określenie rodzaju odpadów przewidzianych rodzaju nie jest wystarczające, do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować, właściwy

organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów.

2. Określenie ilości odpadów poszczególnych rodzajów przewidzianych do wytwarzania w ciągu roku.
3. Informacje wskazujące na sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko.
4. Szczegółowy opis sposobów gospodarowania odpadami z uwzględnieniem zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów.
5. Wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.

Do rozpoczęcia działalności powodującej powstawanie odpadów można przystąpić, jeżeli organ właściwy do przyjęcia informacji, w terminie 30 dni od dnia złożenia informacji nie wniesie sprzeciwu, w drodze decyzji. Wytwórca odpadów może zlecić wykonanie obowiązku gospodarowania odpadami innemu posiadaczowi odpadów. Posiadacz odpadów może je przekazywać wyłącznie podmiotom, które uzyskały zatwierdzenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami, chyba, że działalność taka wymaga zezwolenia.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczaniem miejsca prac z azbestem. Dla prawidłowego zawarcia umowy, koniecznym jest określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan pracy powinien być sporządzony zgodnie ze stosownymi przepisami i zawierać m.in.:

1. Określenie miejsca wykonywania prac oraz charakteru prac i przewidywanego czasu ich trwania.
2. Określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia.
3. Aktualną „Ocenę stanu...”.
4. Przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia.
5. Ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest.
6. Określenie rodzajów i metod pracy, z uwzględnieniem technicznych środków.
7. Określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza.
8. Zapewnienie pracownikom niezbędnej ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy.
9. Charakterystykę środków ochronnych użytych do ochrony pracowników i innych osób znajdujących się w miejscu pracy.

Następnie powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia, zwany „planem bioz”, obejmujący m. in.:

1. Informacje dotyczące przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określające skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsce i czas ich wystąpienia.
2. Informację o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia.
3. Informację o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych w tym:
 - a. Określenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia.
 - b. Konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zabezpieczających przed skutkami zagrożeń.
 - c. Zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi,

przez wyznaczone w tym celu osoby.

4. Określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy.
5. Wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca jest obowiązany zapoznać pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac jest obowiązany przeszkolić wszystkie osoby pozostające w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace w zakresie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy postępowaniu z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami rozporządzenia Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów.

Pracodawca jest obowiązany do zapewnienia pracownikom odpowiednich ubrań roboczych w takiej ilości, aby zabezpieczyć pracowników przez cały czas trwania robót i oczyszczania terenu po tych robotach.

Pracodawca będący wytwórcą odpadów niebezpiecznych, zawierających azbest obowiązany jest do przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca i sposobu tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, po ich demontażu, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „*Uwaga! Zagrożenie azbestem!*”, „*Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony*”.

Na potrzeby ewidencji odpadów niebezpiecznych, wytwórca odpadów przygotowuje dokumenty, którymi są:

1. Karta ewidencji odpadu.
2. Karta przekazania odpadu.

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem, odpowiednim dla odpadów niebezpiecznych zawierających azbest (składowanie oddzielne lub przygotowana kwatera na innym składowisku). Ważne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku, w zależności od określenia stanu środowiska, przed przystąpieniem do wykonywania prac.

Jeżeli usuwane są wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 , lub inne, mocno uszkodzone, a także zawierające krokidolit oraz wyroby znajdujące się w pomieszczeniach zamkniętych, to niezbędne jest zawarcie umowy z laboratorium upoważnionym do prowadzenia monitoringu powietrza. Duże znaczenie ma również przygotowanie i organizacja zaplecza budowy, w tym części socjalnej, obejmującej:

1. Urządzenia sanitarno - higieniczne, z możliwością umycia się i natrysku po pracy w kontakcie z azbestem.
2. Pomieszczenia na szatnie - czyste i brudne.
3. Pomieszczenia dla spożywania posiłków oraz regeneracji.

W planie prac - w zależności od wielkości lub specyfiki budynku, budowli, instalacji lub urządzenia, a również terenu, gdzie prowadzone będą prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, także występującego stopnia narażenia na azbest - mogą zostać określone również inne niezbędne wymagania.

P R O C E D U R A 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem obiektu, terenu, instalacji z azbestu.

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców (wytwórców odpadów) prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Zakres procedury obejmuje działania od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

Na początku należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół - przed emisją pyłu azbestu, która może mieć miejsce w wyniku prowadzenia prac.

Teren należy ogrodzić, zachowując bezpieczną odległość od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 2 m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez oznakowanie taśmami ostrzegawczymi w kolorze biało-czerwonym i umieszczenie tablic ostrzegawczych z napisami: „*Uwaga! Zagrożenie azbestem!*”, „*Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony*” lub „*Zagrożenie azbestem/krokidolitem*”.

Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, aż do gruntu, a teren wokół objęty kurtyną, powinien być wyłożony grubą folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania:

- a. Nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy.
- b. Demontaż całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe.
- c. Odszpajanie wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze.
- d. Prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania stężeń pyłu azbestu, przekraczających dopuszczalne wartości dla miejsca pracy.
- e. Po każdej zmianie roboczej, usunięte odpady zawierające azbest, powinny zostać szczelnie opakowane i składowane na miejscu ich tymczasowego magazynowania.
- f. Codzienne, staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń, z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry o dużej skuteczności ciągu (99, 99% lub na mokro).

Niedopuszczalne jest ręczne zmiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo-cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000kg/m³ (tzw. miękkie), a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona lub, jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych, to powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad

postępowania. Są to m. in.: komory dekontaminacyjne (śluzy) dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między miejscem stanowiącym strefę prac, a miejscem na zewnątrz obiektu, zaostrome rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej, inne metody, określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie przylegającym do strefy prac, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia środki zabezpieczające.

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folie z polietylenu, lub polipropylenu o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą). Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż 1000kg/m^3 , a więc płyty i rury azbestowo-cementowe, lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folie. Pył azbestowy oraz odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywicy syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nieulegające zniszczeniu, pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych. Dla usuniętych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz ich transportu na składowisko odpadów niebezpiecznych, wypełnia się:

1. Kartę ewidencji odpadu.
2. Kartę przekazania odpadów.

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest - wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych - wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu. Oczyszczenie powinno nastąpić przez zastosowanie urządzeń filtracyjno-wentylacyjnych z wysoko-skutecznym filtrem (99,99%) lub na mokro. Wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia właścicielowi lub zarządcy obiektu, będącego przedmiotem prac, oświadczenia stwierdzającego prawidłowość wykonania prac i oczyszczenia z azbestu. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000kg/m^3 lub wyroby mocno uszkodzone i zniszczone lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokidolit lub prowadzone były w pomieszczeniach zamkniętych, wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza, przeprowadzonego przez uprawnione do tego laboratorium lub instytucję.

P R O C E D U R A 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania dotyczących przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres procedury obejmuje działania począwszy od uzyskania zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, poprzez pozostałe czynności i obowiązki transportującego takie odpady - aż do ich przekazania na składowisko odpadów, przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Posiadacz odpadów, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie na zbieranie lub transport odpadów wydaje, w drodze decyzji, właściwy organ, którym jest:

1. Regionalny dyrektor ochrony środowiska - dla przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zamkniętych.

2. Starosta - dla pozostałych przedsięwzięć.

Właściwym organem jest:

1. Regionalny dyrektor ochrony środowiska albo starosta właściwy ze względu na miejsce zbierania odpadów - do wydania zezwolenia na zbieranie odpadów.
2. Regionalny dyrektor ochrony środowiska albo starosta właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania transportującego odpady - do wydania zezwolenia na transport odpadów.

Wniosek o zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów powinien zawierać:

1. Wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do zbierania lub transportu, w przypadku, gdy określenie rodzaju jest niewystarczające do ustalenia zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować dla środowiska, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów.
2. Oznaczenie obszaru prowadzenia działalności.
3. Wskazanie miejsca i sposobu magazynowania odpadów.
4. Wskazanie sposobu i środków transportu odpadów.
5. Przedstawienie możliwości technicznych i organizacyjnych pozwalających należycie wykonywać działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów.
6. Przewidywany okres wykonywania działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów.

Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie zbierania lub transportu odpadów jest wydawane w drodze decyzji przez właściwy organ na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat.

Transportem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest może zajmować się wytwórca odpadów lub inny, uprawniony do tego podmiot prawny. W każdym przypadku konieczne jest uzyskanie od właściwego starosty zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, np. W celu ich dalszego transportu odbywa się z zastosowaniem karty przekazania odpadu - sporządzonej przez wytwórcę odpadów.

Do obowiązków posiadacza odpadów niebezpiecznych prowadzącego działalność wyłącznie w zakresie ich transportu na składowisko należy:

1. Posiadanie karty przekazania odpadu z potwierdzeniem przejęcia odpadu.
2. Posiadanie dokumentu przewozowego z opisem towarów (odpadów) niebezpiecznych.
3. Posiadanie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych.
4. Posiadanie przez kierowcę zaświadczenia ADR² o ukończeniu kursu doszkalcającego dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne.
5. Oznakowanie pojazdu odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi.
6. Utrzymanie czystości skrzyni ładunkowej pojazdu.
7. Sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowanie literą „a”.
8. Sprawdzenie umocowania sztuk przesyłki z odpadami w pojeździe.

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu towarów niebezpiecznych spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest, zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 - różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy transporcie.

² Umowa europejska odnośnie międzynarodowego transportu drogowego towarów niebezpiecznych

Posiadacz odpadów, dokonujący ich transportu, obowiązany jest do posiadania dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych, który według ADR powinien zawierać:

1. Numer rozpoznawczy odpadu nadawanego do przewozu i jego pełną nazwę.
2. Klasę, do której należy odpad nadawany do przewozu.
3. Liczbę sztuk przesyłki.
4. Całkowitą ilość przewożonych odpadów.
5. Nazwy i adresy nadawcy oraz odbiorcy przewożonych odpadów (składowiska).

Do przewożenia odpadów zawierających azbest mogą być używane samochody ciężarowe z nadwoziem skrzyniowym, bez przyczepy lub z jedną przyczepą. Pojazdy przewożące odpady niebezpieczne powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu towarów niebezpiecznych. Świadectwo to wystawiane jest przez Dyrektora Transportowego Dozoru Technicznego na podstawie badania technicznego pojazdu dokonanego przez okręgową stację kontroli pojazdów oraz sprawdzenia dokonanego przez Transportowy Dozór Techniczny. Kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest, obowiązany jest posiadać - poza prawem jazdy - zaświadczenie ADR ukończenia kursu dokształcającego kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne, wydane przez podmiot posiadający zezwolenie marszałka województwa na prowadzenie takiej działalności.

Każdy pojazd przewożący odpady zawierające azbest powinien być oznakowany dwiema odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi bez numerów rozpoznawczych. Tablice te powinny być prostokątne, o wymiarach 30x40 cm, barwy pomarańczowej odblaskowej, dookoła otoczone czarnym nieodblaskowym paskiem o szerokości nieprzekraczającej 15 mm. Po wyładowaniu odpadów tablice te nie mogą być widoczne na pojeździe stojącym lub poruszającym się po drodze.

Przed każdym załadunkiem odpadów, skrzynia ładunkowa pojazdu powinna być dokładnie oczyszczona, w szczególności z ostrych i twardych przedmiotów (np. gwoździ, śrub) niestanowiących integralnej części nadwozia pojazdu. Wskazane jest wyłożenie podłogi skrzyni ładunkowej folią, w celu zabezpieczenia przed uszkodzeniem opakowań. Załadunek i rozładunek odpadów (palet, pojemników typu big-bag) powinny odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika. Transportujący odpady powinien odmówić przyjęcia przesyłki odpadów, która nie posiada oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz w przypadku, gdy opakowanie zostało uszkodzone przy załadunku. Sztuki przesyłki z opadami zawierającymi azbest powinny być ułożone i umocowane na pojeździe tak, aby w czasie ich przewozu nie przesunęły się oraz nie były narażone na tarcie, wstrząsy, przewracanie się i wypadnięcie z pojazdu. W trakcie przewozu ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem.

Po każdym wyładunku odpadów z pojazdu, należy dokładnie sprawdzić, czy na powierzchni skrzyni ładunkowej nie znajdują się pozostałości po przewożonych odpadach. W razie stwierdzenia takiej pozostałości należy niezwłocznie ją usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

Odpady niebezpieczne zawierające azbest transportowane są na składowisko przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest. Tam następuje ich przekazanie następnemu posiadaczowi odpadów - zarządzającemu składowiskiem i potwierdzenie tego faktu na karcie przekazania odpadu.

P R O C E D U R A 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub w wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Celem procedury jest przedstawienie zakresu i zasad postępowania dotyczących składowania na składowiskach odpadów lub w wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk

odpadów, przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres procedury obejmuje działania począwszy od przyjęcia partii odpadów niebezpiecznych zawierających azbest na składowisko, poprzez dalsze czynności, aż do sporządzenia rocznego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości przyjętych odpadów. Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy:

1. Przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest.
2. Potwierdzenie w karcie przekazania odpadów przyjęcia partii odpadów na składowisko.
3. Sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko.
4. Składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska.
5. Zapewnienie deponowania odpadów w sposób niepowodujący uszkodzenia opakowań odpadów.
6. Wykorzystanie racjonalne pojemności eksploatacyjnej składowiska.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej oznaczone w katalogu odpadów kodami 17 06 01* i 17 06 05* mogą być unieszkodliwiane przez składowanie na składowiskach lub wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk, przeznaczonych do wyłącznego składowania tych odpadów.

Składowiska lub kwatery buduje się w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem się.

Zarządzający składowiskiem powinien uzyskać pozwolenie na użytkowanie składowiska po zatwierdzeniu instrukcji eksploatacji oraz po przeprowadzeniu kontroli przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska. Instrukcję eksploatacji składowiska odpadów niebezpiecznych zatwierdza, w drodze decyzji wojewoda.

Kierownik składowiska powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami oraz obowiązany jest do prowadzenia ewidencji ilości odpadów przyjmowanych na składowisko.

Zarządzający składowiskiem pobiera od posiadacza odpadów zawierających azbest, opłatę za korzystanie ze środowiska, którą odprowadza na rachunek urzędu marszałkowskiego, właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów.

Zarządzający składowiskiem posiadającym wydzielone kwatery powinien zapewnić selektywne składowanie odpadów zawierających azbest, w izolacji od innych odpadów, a miejsce składowania powinno być oznakowane i zaznaczone na planie sytuacyjnym składowiska. Odpady powinny być deponowane na składowiskach zlokalizowanych na terenach oddalonych od budynków mieszkalnych i izolowanych pasem zieleni.

Prace związane z deponowaniem odpadów zawierających azbest należy prowadzić w sposób zabezpieczający przed emisją pyłu azbestowego do powietrza, a podstawowym zadaniem jest niedopuszczenie do rozszczelnienia opakowań odpadów. Opakowania z odpadami należy zdejmować z pojazdu przy użyciu urządzeń dźwigowych i ostrożnie układać w kwaterze składowiska. Niedopuszczalne jest zrzucanie lub wysypywanie odpadów z samochodów.

Warstwa zdeponowanych odpadów powinna być zabezpieczona przed uszkodzeniem opakowań przez przykrycie folią lub warstwą gruntu o grubości około 5 cm.

Opakowania z odpadami powinny być układane zgodnie z technologią składowania zatwierdzoną w instrukcji eksploatacji składowiska, uwzględniającą racjonalne wykorzystanie

pojemności obiektu.

Niedopuszczalne jest kompaktowanie odpadów zawierających azbest, ani poruszanie się pojazdów mechanicznych po powierzchni składowanych odpadów.

Po zakończeniu składowania odpadów zawierających azbest na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia i wypełnieniu gruntem do poziomu terenu, zarządzający składowiskiem powinien złożyć wniosek do właściwego organu w celu uzyskania zgody na zamknięcie składowiska lub jego wydzielonej części.

Zgodę na zamknięcie składowiska odpadów niebezpiecznych wydaje w drodze decyzji regionalny dyrektor ochrony środowiska dla przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zamkniętych, marszałek województwa dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, starosta dla pozostałych przedsięwzięć, po przeprowadzeniu kontroli składowiska przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

6. ILOŚĆ I ROZMIESZCZENIE WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE MIASTA I GMINY ZABŁUDÓW

Przy opracowaniu programu wykorzystano informacje zawarte w www.bazaazbstowa.gov.pl. Wpisy do Bazy powstały na podstawie informacji z przeprowadzonej w terenie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest.

Na terenie Gminy zinwentaryzowano 4 220 766 kg czyli 281 384,40 m² wyrobów zawierających azbest o kodzie odpadów 10 13 09.

Biorąc pod uwagę rodzaj wyrobów zawierających azbest zdecydowanie przeważają – 99,93 % płyty faliste azbestowo - cementowe stosowane w budownictwie, a następnie płyty azbestowo- cementowe płaskie – 0,07 %.

Tabela 1.Masa wyrobów według rodzaju na terenie Miasta i Gminy Zabłudów

Wyrób	Zinwentaryzowane [w kg]			Unieszkodliwione [w kg]			Pozostałe do unieszkodliwienia [w kg]		
	razem	osoby fizyczne	osoby prawne	razem	osoby fizyczne	osoby prawne	razem	osoby fizyczne	osoby prawne
Płyta azbestowo- cementowa płaska	2850	2850	0	0	0	0	2850	2850	0
Płyta azbestowo- cementowa falista	4 217 916	4 129 547	88 370	564 212	564 212	0	3 653 704	3 565 334	88 370
Suma:	4 220 766	4 132 397	88 370	564 212	564 212	0	3 656 554	3 568 184	88 370

Źródło: Opracowano na podstawie www.bazaazbestowa.gov.pl

Ponadto z terenu Miasta i Gminy Zabłudów zostały zgłoszone do Urzędu Marszałkowskiego województwa podlaskiego w celu wpisania Bazy trzy osoby prawne

posiadająca wyroby zawierające azbest:

- Gospodarstwo Hodowlane "FERMATECH" Sp. z o.o. w Sobolewie (lokalizacja na terenie wsi Dobrzyniówka);

- Polskie Koleje Państwowe Spółka Akcyjna odział gospodarowania nieruchomościami w Warszawie;

- Nadleśnictwo Żednia.

Działając na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. 2013, poz. 24) oraz Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez marszałka województwa rejestru wyrobów zawierających azbest (Dz. U. 2013, poz. 25), wszystkie podmioty z terenu Gminy Zabłudów są zobligowane do przekazania informacji na temat wyrobów zawierających azbest u osób fizycznych będących przedsiębiorcami i osób prawnych. 99,99 % wyrobów zawierających azbest na terenie Miasta i Gminy Zabłudów została zaliczona do III stopnia pilności. W konsekwencji oznacza to dla właściciela posesji, na której znajdują się wyroby zawierające azbest zaliczane do III stopnia pilności, że będą musieli wykonać ponowną ocenę swoich wyrobów w ciągu najbliższych 5 lat.

Gmina w ramach monitoringu będzie aktualizować bazę danych na podstawie zgłoszeń wymiany wyrobów zawierających azbest przez właścicieli posesji oraz służyć pomocą w pozyskiwaniu funduszy na zdjęcie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest.

7. UNIESZKODLIWIANIE I UTYLIZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Metodami zagospodarowania odpadów zawierających azbest jest unieszkodliwianie przez składowanie lub utylizacja. Na terenie województwa podlaskiego są zlokalizowane dwa składowiska przyjmujące wyroby zawierające azbest. Składowisko w miejscowości Czerwony Bór (gmina Zambrów) oraz w miejscowości Czartoria (gmina Miastkowo).

- Czerwony Bór:

Pojemność składowiska – 143 640 m³

Pozostałe do wykorzystania – 137 383 m³

- Czartoria:

Pojemność składowiska – 8 400 m³

Pozostałe do wykorzystania – 6 850 m³

Pozostałe składowiska na terenie Polski przyjmujące azbest.

Tabela 2. Składowiska przyjmujące wyroby zawierające azbest na terenie Polski

	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Marcinowie	GZGK TRZEBNICA-ERGO Sp. z o. o.
	Składowisko odpadów innych niż	Przedsiębiorstwo Gospodarki Miejskiej Sp. z o.o.

Województwo kujawsko-pomorskie	niebezpieczne i obojętne w Trzebczu		
	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Bycz. gm. Piotrków Kujawski		Zakład Instalacji Sanitarnych Utylizacja Odpadów Władysław Lewandowski Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów niebezpiecznych zawierających azbest w miejscowości Małociechowo		ECO-POL Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów niebezpiecznych Piaski		WOD-BUD Sp. z o.o.
	Składowisko Odpadów Azbestowych w Srebrzyszczu		PGO Sp. z o.o. w Chełmie
	Składowisko odpadów Piaski Zarzecz II (kwatery odpadów niebezpiecznych)		WOD-BUD Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów zawierających azbest		INNEKO Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów niebezpiecznych w Pukininie		ZGO AQUARIUM Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów niebezpiecznych Eko Radomsko Sp. z o.o.		Eko Radomsko Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów zawierających azbest Oświęcim		Miejsko-Przemysłowa Oczyszczalnia Ścieków Sp. z o.o.
Składowisko Odpadów Niebezpiecznych w Ujkowie Starym		Zakład Gospodarki Komunalnej	
Składowisko		Grupa Azoty, Jednostka Ratownictwa Chemicznego Sp. z o. o.	
	BRAK SKŁADOWISKA		
	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Pyszniczy		Zakład Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne z wydzielonymi kwaterami na odpady niebezpieczne zawierające azbest w Kozodrzy		Gminny Zakład Usług Komunalnych Sp. z o. o
	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach		Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych EMPOL Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w miejscowości Futory		Zakład Usług Komunalnych i Rolniczych Sp. z o. o. w Oleszycach
	Zakład Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czerwonym Borze		Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zambrowie
	Zakład Gospodarowania Odpadami Sp. z o. o. Miastkowo		Zakład Gospodarowania Odpadami Sp. z o.o.
Województwo pomorskie	Zakład Zagospodarowania Odpadów Nowy Dwór Sp. z o. o.		Zakład Zagospodarowania Odpadów NOWY DWÓR Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Bierkowie		Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Słupsku

	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. Gilwa Mała	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o.
	Zakład Utylizacyjny Sp. z o.o. Gdańsk Szadółki	Zakład Utylizacyjny Sp. z o.o.
	Składowisko Odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne z wydzielonym sektorem III dla składowania odpadów zawierających azbest Knurów	PPHU KOMART Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne z wydzieloną kwaterą na odpady niebezpieczne zawierające azbest Jastrzębie Zdrój	COFINCO-POLAND Sp. z o.o.
	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Sosnowcu	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Sosnowcu
	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne z wydzieloną kwaterą na odpady niebezpieczne zawierające azbest w Świętochłowicach	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Świętochłowicach Sp. z o.o.
Województwo świętokrzyskie	Składowisko odpadów zawierających azbest Dobrów	ŚRODOWISKO I INNOWACJE Sp. z o.o
Województwo warmińsko-mazurskie	Składowisko odpadów niebezpiecznych zawierających azbest w m. Wysieka	Zakład Gospodarki Odpadami Sp. z o.o.
	Składowisko odpadów niebezpiecznych Konin	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o.
	Regionalny Zakład Odzysku Odpadów w Sianowie, Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o
	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne Dalsze	EKO-MYŚL Sp. z o.o.

Źródło: Na podstawie: www.bazaazbestowa.gov.pl

Na terenie województwa pozwolenie na usuwanie wyrobów zawierających azbest mają następujące podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w tego rodzaju usługach:³

1. AZBUD Białystok
2. Biuro Techniczno-Handlowe Pokryć Dachowych Jarosław Duchnowski Augustów
3. Budownictwo ALFIX Jerzy Kostecki Białystok
4. CDD POLSKA Mirosław Sadowski Hajnówka
5. Centrum Pokryć Dachowych DACH-POL BIS Szymon Racis Suwałki
6. Centrum Pokryć Dachowych DACH-POL Piotr Racis Suwałki
7. Czyścioch P.P.U.H. Sp. z o.o. Białystok
8. Dach-Best Piotr Schyllo Suwałki
9. IREK DACH SERVICE Augustów

³ Na podstawie informacji zawartych w www.bazaazbestowa.gov.pl

10. PHU EKO Anna Sobocińska Mały Płock
11. PHU "FENIX" Eugeniusz Filipiuk Białystok
12. POL-AZBEST Justyna Prus Białystok
13. PPHU WIT s.c. W. Średziński T. Targoński Białystok
14. PRZEDSIĘBIORSTWO USŁUGOWE JOLA JAKONCZUK ARKADIUSZ
Bielsk- Podlaski
15. Przedsiębiorstwo Usługowo-Asenizacyjne ASTWA Sp. z o.o. w Białymstoku
Białystok
16. Twój Dom - Barbara i Marian Wieliczko s. j. Białystok
17. UNIHURT Białystok
18. Zakład Usług Budowlanych Jerzy Witold Gober Suwałki
19. Zakład Usługowo-Handlowy KOMPLEX DACH Sławomir Truchel Zambrów
20. Zakład Usługowy Blacharsko-Murarski Andrzej Boguszewsk Grodzisk.

Najpopularniejszym sposobem zagospodarowania odpadów zawierających azbest jest składowanie. Biorąc pod uwagę, ogólnie dobry stan techniczny pokryć wykonanych z eternitu, władze Gminy zakładają, że „Program...” wdrażany będzie sukcesywnie przez okres najbliższych 13 lat. Wpływ na decyzję dotyczącą wymiany pokryć będzie miała zapewne sytuacja ekonomiczna mieszkańców Gminy oraz ich świadomość odnośnie negatywnego wpływu wyrobów zawierających azbest na zdrowie ludzkie. Bardzo ważnym elementem decydującym o demontażu wyrobów zawierających azbest jest dofinansowanie do tego rodzaju zadań ze środków zewnętrznych.

Utylizacja odpadów zawierających azbest polega natomiast na rozpuszczeniu włókien azbestowych w kwasie fluorowodorowym, a następnie neutralizacji wodorotlenkiem wapnia z wytworzeniem fluorku wapnia i krzemionki. Dla poprawy rozpuszczalności azbest rozdrabnia się na kawałki poniżej 5 mm, a następnie 100 kg tak przygotowanego azbestu podaje się przenośnikiem ślimakowym do pracującego okresowo reaktora o pojemności 400 l, wyposażonego w płaszcz chłodzący. Woda cyrkulująca w płaszczu utrzymuje temperaturę reakcji na poziomie 60 - 65°C. W tych warunkach po upływie 30 minut stężenie kwasu maleje do 10% i reakcja jest zakończona. Roztwór ten neutralizuje się i tak powstały fluorek wapnia może służyć, jako wypełniacz cementu budowlanego.

W tabeli 3 przedstawiono niezbędną pojemność składowisk do składowania odpadów zawierających azbest zebranych z terenu Miasta i Gminy Zabłudów.

Tabela 3. Niezbędna pojemność składowiska do składowania odpadów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Zabłudów

Lata	Ilość wyrobów w Mg	Przewidywana pojemność składowiska
2020-2025	1948,045	1636,358
2026-2032	2272,721	1909,086
suma	4220,766	3545,444

Źródło: obliczenia własne na podstawie www.bazaazbstowa.gov.pl

8. FINANSOWE ASPEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Zgodnie z obowiązującymi przepisami koszty zdjęcia i unieszkodliwienia pokryć dachowych zawierających azbest ponosi właściciel nieruchomości. Niemniej jednak ze względu na wysokie koszty demontażu, zabezpieczenia, transportu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest, część obowiązków mogą brać na siebie gminy. Pomoc ta polegać może na zorganizowaniu działań usuwania azbestu z terenu Miasta i Gminy Zabłudów i ubiegania się o środki na dofinansowanie tego działania. Na dzień sporządzania programu istnieje możliwość pozyskania pomocy finansowej na zdjęcie i utylizację wyrobów zawierających azbest z następujących źródeł:

1. **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie**
"Ogólnopolski program finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest".

Cel programu

Wzrost ilości unieszkodliwionych odpadów zawierających azbest.

Okres wdrażania

Program realizowany będzie w latach 2019–2023, przy czym:

1. Zobowiązania (rozumiane jako podpisywanie umów) podejmowane będą do 31.03.2023 r.,
2. Środki wydatkowane przez Beneficjenta będą do 15.11.2023 r.

Terminy i sposób składania wniosków

1. Nabór wniosków prowadzony jest w trybie ciągłym.
2. Wnioski beneficjentów mogą być przyjmowane i obsługiwane przez WFOŚiGW, które zawarł z NFOŚiGW umowę udostępnienia środków.
3. Terminy, sposób składania wniosków i ich rozpatrywania określone zostaną w ogłoszeniu o naborze, które zamieszczone będzie na stronie internetowej właściwego WFOŚiGW.

Beneficjenci

1. Beneficjentem programu są wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej;
2. Beneficjentem końcowym programu są gminy, działające na rzecz właścicieli lub posiadaczy obiektów budowlanych na jej terenie, które otrzymują wsparcie za pośrednictwem wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Rodzaje przedsięwzięć

1. Przedsięwzięcia w zakresie demontażu, zbierania, transportu oraz unieszkodliwienia odpadów zawierających azbest, zgodne z gminnymi programami usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest;
2. Przedsięwzięcia w zakresie demontażu, zbierania, transportu oraz unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest na obszarach dotkniętych klęską żywiołową lub dotkniętych zdarzeniami noszącymi znamiona klęski żywiołowej.

Gmina zakłada, iż powyższy „Program...” wdrażany będzie sukcesywnie przez okres 13 lat, czyli do roku 2032.

Do oszacowania prawdopodobnych kosztów docelowej realizacji przedsięwzięcia,

przyjęto średnie ceny przedsiębiorstw zajmujących się demontażem i unieszkodliwianiem pokryć zawierających azbest.

Tabela 4. Masa wszystkich wyrobów w kg na terenie Miasta i Gminy Zabłudów

zinwentaryzowane		unieszkodliwione			pozostałe do unieszkodliwienia		
osoby fizyczne	osoby prawne	razem	osoby fizyczne	osoby prawne	razem	osoby fizyczne	osoby prawne
4132397	88370	564 212	564212	0	3 656554	3568184	88370

Źródło: www.bazaazbestowa.gov.pl

Z powyższej tabeli wynika, iż na terenie Miasta i Gminy Zabłudów na dzień sporządzenia niniejszego dokumentu zinwentaryzowano 4 220 766 kg azbestu co w przeliczeniu na m² wynosi 281 384,40 m². W granicach gospodarstw domowych znajduje się 4 132 397 kg (275 493,13 m²) azbestu, na posesjach należących do osób prawnych 88 370 kg (5891,33 m²) azbestu.

Podczas inwentaryzacji terenowej na obszarze Gminy zidentyfikowano 1 163 punktów (gospodarstw prywatnych), w których granicach znajdują się pokrycia zawierające azbest oraz 4 punkty stanowiące własność osób prawnych. Jak wynika z analizy powyższej tabeli na terenie Miasta i Gminy Zabłudów pozostało do unieszkodliwienia 3 656 554 kg (243 779,27 m²). W gospodarstwach osób fizycznych pozostało do usunięcia 3 568 184 kg (237 878,93 m²).

Średni koszt demontażu i składowania metra kwadratowego pokryć zawierających azbest ustalono na podstawie cen dyktowanych przez wyspecjalizowane firmy dla osób fizycznych -18 PLN

$$237\,878,93\text{ m}^2 \times 18\text{ PLN} = 4\,281\,820\text{ PLN, w tym VAT } 342\,545,66\text{ PLN}$$

Biorąc pod uwagę, iż program realizowany będzie przez okres 13 lat, do roku 2032, a zatem średnioroczny koszt demontażu pokryć zawierających azbest, to:

$$329\,370,77\text{ PLN, w tym VAT } 26\,349,66\text{ PLN}$$

Na podstawie przyjętych danych przyjmuje się, iż dla jednego punktu (gospodarstwa domowego) coroczny koszt demontażu i składowania wynosi:

$$237\,878,93\text{ m}^2 : 1\,163\text{ punkty} = 204,54\text{ m}^2$$

$$204,54\text{ m}^2 \times 18\text{ PLN} = 3\,681,72\text{ PLN}$$

Koszty nowych pokryć dachowych – 42 zł PLN/m²

Ceny nowych materiałów do pokryć dachowych przyjęto na podstawie średnich cen oferowanych przez sprzedawców w roku 2019:

- Dachówka ceramiczna – 60 PLN/m²
- Blacha płaska lakierowana - 27 PLN/ m²
- Blacha trapezowa i profilowana - 50 PLN/m²
- Gont bitumiczny - 30 PLN/m².

Średnia cena nowego pokrycia dachowego 42 PLN/m².

Koszt nowych pokryć dachowych:

$237\,878,93\text{ m}^2 \times 42\text{ PLN} = 9\,990\,915,06\text{ PLN}$, w tym VAT 799 273,20 PLN

Na podstawie przyjętych danych przyjmuje się, iż dla jednego punktu (gospodarstwa domowego) coroczny koszt nowych pokryć dachowych wynosi:

$237\,878,93\text{ m}^2 : 1\,163\text{ punkty} = 204,54\text{ m}^2$

$204,54\text{ m}^2 \times 42\text{ PLN} = 8\,590,68\text{ PLN}$

Dochód budżetu państwa z tytułu podatku VAT

Podatek VAT od demontażu pokryć azbestowych - 342 545,66 PLN

Podatek VAT od kupna nowych pokryć dachowych - 799 273,20 PLN

Dochód budżetu Państwa z tytułu realizacji „Programu...” to kwota 1 141 818,86 PLN.

Należy zaznaczyć, iż obliczenia dotyczące kosztów demontażu oraz nowych pokryć dla poszczególnych gospodarstw mają jedynie charakter poglądowy, z uwagi na bardzo duże rozbieżności w rzeczywistej ilości azbestu przypadającej dla wyżej wymienionych punktów (gospodarstw). Koszty powyższe stanowią statystyczny średni koszt przypadający na jedno gospodarstwo domowe. Dodatkowo można przyjąć, iż w przypadku ubiegania się przez Gminę Zabłudów o środki na dofinansowanie zdjęcia oraz utylizacji materiałów zawierających azbest koszty te ulegną znacznemu obniżeniu.

9. PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA USUWANIE AZBESTU

Przy uwzględnieniu wszystkich możliwych form wsparcia finansowego należy zaznaczyć, iż o ile istnieją możliwości obniżenia lub zredukowania kosztów demontażu, transportu i unieszkodliwienia usuniętych wyrobów zawierających azbest, o tyle po stronie właścicieli obiektów budowlanych pozostaną koszty nowych pokryć dachowych i elewacyjnych.

9.1. Usuwanie wyrobów azbestowych z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz oczyszczanie terenów nieruchomości

Gmina powinna zapewnić wywóz odpadów zawierających azbest na składowisko odpadów lub zapewnić ich dostarczenie do przewoźnego urządzenia do przetwarzania odpadów zawierających azbest. Koszt transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest powinien zostać pokryty ze środków własnych gminy, przy udziale środków właścicieli nieruchomości, dotacji i pożyczek funduszy ochrony środowiska lub innych źródeł dostępnych dla gminy. Udział środków właścicieli nieruchomości powinien być niewielki, ze względu na fakt, iż koszt nowego pokrycia dachowego czy elewacyjnego nie może być pokryty w ramach wsparcia finansowego z krajowych lub z unijnych funduszy ochrony środowiska.

Tabela 5. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz odpadów z terenu nieruchomości

Lp	Zadanie	Odpowiedzialny	Termin
1.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest.	Właściciel nieruchomości	2019-2032
2.	Przeprowadzenie szkoleń lokalnych.	Jednostki samorządu terytorialnego –	2019-2032
3.	Zorganizowanie akcji wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym.	Jednostki samorządu terytorialnego – gminy	2019-2032
4.	Finansowe wsparcie gmin w zakresie organizowania akcji wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym w ramach środków krajowych.	NFOŚiGW WFOŚiGW	2019-2032

Źródło: opracowanie własne na podstawie Program Oczyszczania Kraju z Azbestu 2009- 2032

9.2. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z dużych obiektów budowlanych i oczyszczanie terenu nieruchomości

Wsparcie finansowe usuwania wyrobów zawierających azbest z dużych obiektów budowlanych powinno być koordynowane przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 6. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z dużych obiektów budowlanych

Lp	Zadanie	Odpowiedzialny	Termin
1.	Usuwanie wyrobów azbestowych z budynków mieszkalnych i gospodarczych, oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest.	Właściciel obiektów budowlanych	2019-2032

2.	Zorganizowanie akcji demontażu, oczyszczenia nieruchomości i wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy, powiatu na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym.	Jednostki samorządu terytorialnego- gminy, powiaty	2019-2032
3.	Finansowe wsparcie gmin, powiatów w zakresie organizowania akcji demontażu, oczyszczenia nieruchomości i wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy, powiatu na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym w ramach środków krajowych.	NFOŚiGW WFOŚiGW	2019-2032
4.	Aktualizacja gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest.	Jednostki samorządu terytorialnego	2019-2032

Źródło: opracowanie własne na podstawie Program Oczyszczania Kraju z Azbestu 2009- 2032

9.3. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych – połączenie z innymi działaniami (m.in. termomodernizacja, przebudowa gospodarstwa rolnego)

Istnieją możliwości pozyskiwania środków finansowych na usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych w ramach projektów i programów nie kierowanych bezpośrednio do użytkowników wyrobów azbestowych. Są to projekty związane z gospodarką odpadami, termomodernizacją obiektów budowlanych, remontami i przebudowami obiektów związanych z produkcją rolną, przebudową budynków na cele mieszkaniowe.

Tabela 7. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest w połączeniu z innymi działaniami

Lp	Zadanie	Odpowiedzialny	Termin
1.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków mieszkalnych i gospodarczych lub oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest	Właściciele obiektów budowlanych	2019-2032

2.	Finansowe wsparcie gmin, powiatów w zakresie organizowania akcji demontażu, oczyszczenia nieruchomości i wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy, powiatu na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym w ramach środków krajowych.	NFOŚiGW WFOŚiGW	2019-2032
3.	Uruchomienie preferencyjnych kredytów obejmujących wszystkie województwa w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest, termomodernizacji obiektów budowlanych.	BOŚ S.A. WFOŚiGW	2019-2032

Źródło: opracowanie własne na podstawie Program Oczyszczania Kraju z Azbestu 2009- 2032

9.4. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów i terenów użyteczności publicznej oraz terenów byłych zakładów produkujących wyroby azbestowe

Wiele obiektów i terenów użyteczności publicznej oraz terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest wymaga pilnego oczyszczenia z azbestu dla przywrócenia im dawnych funkcji lub zmiany sposobu użytkowania. Dlatego zaplanowano środki finansowe na wsparcie prac przygotowawczych do oczyszczania z azbestu takich obiektów (na opracowanie niezbędnej dokumentacji technicznej i projektowej).

Tabela 8. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z obiektów i terenów użyteczności publicznej oraz terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest

Lp	Zadanie	Odpowiedzialny	Termin
1.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest.	Właściciele obiektów budowlanych	2019-2032

2.	Finansowe wsparcie gmin w zakresie oczyszczania z azbestu obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest, wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym w ramach środków krajowych.	NFOŚiGW WFOŚiGW	2019-2032
3.	Uruchomienie preferencyjnych kredytów obejmujących wszystkie województwa w zakresie oczyszczania z azbestu obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest.	BOŚ S.A. WFOŚiGW	2019-2032

Źródło: opracowanie własne na podstawie Program Oczyszczania Kraju z Azbestu 2009- 2032

9.5. Budowanie składowisk przyjmujących odpady zawierające azbest oraz urządzeń do przetwarzania odpadów zawierających azbest

Zapewnienie sieci składowisk przyjmujących do składowania odpady zawierające azbest, w tym składowisk podziemnych, jest ważnym elementem procesu usuwania wyrobów zawierających azbest. Szczególnie istotne jest budowanie tych obiektów w regionach, w których brak jest takich obiektów lub ich pojemności zostaną w niedługim czasie wyczerpane. Planowanie gospodarki odpadami w danym województwie jest zadaniem marszałka województwa, który jest zobowiązany do uwzględniania budowy kolejnych obiektów w wojewódzkim planie gospodarki odpadami.

Tabela 9. Zadania inwestycyjne „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”

Lp	Zadanie	Odpowiedzialny	Termin
1.	Budowa składowisk odpadów zawierających azbest i uruchamianie urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest.	inwestorzy jednostki samorządu terytorialnego	2019-2032

Źródło: opracowanie własne na podstawie Program Oczyszczania Kraju z Azbestu 2009- 2032

10. RZECZOWY HARMONOGRAM REALIZACJI „PROGRAMU...” PRZEZ MIASTO I GMINĘ ZABŁUDÓW

W niniejszym rozdziale przedstawiono zadania, które Gmina Zabłudów powinno zrealizować w celu realizacji założeń powyższego „Programu...”

1. Działalność edukacyjna i informacyjna skierowana do właścicieli i zarządców oraz użytkowników budynków zawierających azbest dotycząca zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem.

W celu podniesienia świadomości ekologicznej na temat szkodliwości wyrobów zawierających azbest oraz prawidłowego z nimi postępowania, Gmina Zabłudów powinna przeprowadzić kampanię informacyjną zarówno wśród pracowników administracji publicznej, jak i mieszkańców Gminy. Działania te powinny obejmować druk ulotek, folderów, plakatów, spotkań z mieszkańcami Gminy, których tematem będzie szkodliwe oddziaływanie azbestu na zdrowie ludzkie oraz sposoby minimalizacji tego rodzaju zagrożeń.

2. Aktualizacja danych dotyczących obiektów zawierających azbest.
3. Aktualizacja Bazy Azbestowej strona www.bazaazbestowa.gov.pl
4. Monitoring terenu w celu zapobieganiu powstawania dzikich składowisk odpadów.

W celu zapobiegania powstawania dzikich wysypisk odpadów, na których składowane są również odpady niebezpieczne należy kontrolować stan czystości lasów i terenów, na których powstawać mogą takie składowiska.

5. Przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji Programu.

Prowadząc bazę danych ilości wyrobów zawierających azbest oraz zbierając zaktualizowane dane od właścicieli posesji, Gmina Zabłudów będzie miała możliwość monitoringu usuwania wyrobów zawierających azbest, unieszkodliwiania tego rodzaju odpadów oraz oceny realizacji programu.

Tabela 10. Harmonogram realizacji zadań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest

Lp	Nazwa zadania	Lata realizacji
1.	Organizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm	2019-2032
2.	Organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w „Programie...”	2019-2032
3.	Aktualizacja inwentaryzacji wyrobów azbestowych, z wykorzystaniem Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest	2019-2032
4.	Inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest	2019-2032
5.	Współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest	2019-2032
6.	Aktualizacja danych dotyczących obiektów zawierających azbest	2019-2032

7.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest	2019-2032
8.	Współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację „Programu...”	2019-2032
10.	Monitoring terenu w celu zapobieganiu powstawania dzikich składowisk odpadów	2019-2032
11.	Zorganizowanie akcji demontażu, oczyszczenia nieruchomości i wywozu odpadów zawierających azbest z terenu Gminy na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym	2019-2032
12.	Przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji „Programu...”	2019-2032
13.	Monitoring i ocena realizacji „Programu...”	2019-2032
14.	Ubieganie się o dofinansowanie do działań związanych ze zdjęciem i unieszkodliwieniem wyrobów zawierających azbest	2019-2032
15.	Aktualizacja programu usuwania wyrobów zawierających azbest	co 5 lat ⁴

Źródło: Na podstawie Programu oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 uchwalonego przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14 lipca 2009 (zmienionego uchwałą z dnia 15 marca 2010 r.)

11. MONITORING REALIZACJI I OCENY PROGRAMU

Monitoring realizacji zadań „Programu...” obejmuje gromadzenie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji o usuwaniu azbestu i wyrobów zawierających azbest. Do tego celu proponuje się następujące podstawowe wskaźniki:

1. Ilość wytworzonych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest [Mg/rok].
2. Ilość unieszkodliwionych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest [Mg/rok].
3. Stopień usunięcia wyrobów azbestowych [%].
4. Stopień wykorzystania środków finansowych zaplanowanych na realizację Programu w danym roku [%].
5. Ilość i jakość interwencji (wniosków) zgłaszanych przez mieszkańców [liczba/opis].

Doskonałym narzędziem monitoringu ilości powstających odpadów azbestowych jest sporządzanie rocznych podsumowań, które należy przygotowywać uwzględniając zaproponowane poniżej wskaźniki monitorowania.

Dodatkowym narzędziem monitoringu są dokumenty związane z gospodarką odpadami niebezpiecznymi, do jakich zaliczany jest azbest. Do dokumentów tych należą „karty przekazania odpadu”, „karty odbioru odpadu”, na podstawie, których sporządza się „zbiornicze zestawienia ilości odpadów”. Dokumenty te są źródłem informacji umożliwiających koordynację procesu usuwania wyrobów zawierających azbest na poziomie lokalnym, wojewódzkim i centralnym.

Prowadzenie monitoringu pozwoli na dokładną ocenę efektywności realizacji Programu..., będąc jednocześnie dobrym punktem wyjścia do analizy i opracowania corocznego sprawozdania z jego realizacji.

⁴ Program azbestowy jest jedynie dodatkiem do koniecznej przeprowadzonej inwentaryzacji wraz z określeniem stopnia zużycia wyrobów. Program określa aktualną ilość wyrobów zawierających azbest oraz kierunków poczynań gminy w usuwaniu azbestu. Mając na uwadze że inwentaryzacja powinna być wykonywana zgodnie z rozporządzeniem i załącznikiem do rozporządzenia (ankieta) to automatycznie program jako dodatek też powinien być aktualizowany. Na podstawie Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 5 sierpnia 2010 r- Dz.U. Nr 162 poz. 1089

12. EFEKTY PROGRAMU

Realizacja Programu wpłynie na poprawę warunków ochrony zdrowia i życia ludności, przyniesie korzyści w sferze społecznej, ekologicznej i ekonomicznej.

- Korzyści społeczne

Do najistotniejszych korzyści społecznych z realizacji Programu należą:

- 1) oczyszczenie kraju z wyrobów zawierających azbest, a w konsekwencji zmniejszenie emisji włókien azbestu do środowiska i uzyskanie warunków dla poprawy ochrony zdrowia mieszkańców;
- 2) wczesne wykrywanie chorób azbestozależnych, ich leczenie i ograniczanie negatywnych skutków;
- 3) ograniczenie śmiertelności na skutek chorób azbestozależnych, a w szczególności raka płuc i międzybłonniaka opłucnej;
- 4) przedłużenie okresu użytkowania obiektów budowlanych oraz uzyskanie lepszych parametrów eksploatacyjnych;
- 5) poprawa wyglądu zewnętrznego obiektów budowlanych;
- 6) wzrost atrakcyjności agroturystycznej terenów wiejskich;
- 7) wzrost atrakcyjności terenów oczyszczonych z azbestu dla inwestorów krajowych i zagranicznych.

- Korzyści ekologiczne

Podstawową korzyścią ekologiczną będzie stopniowe ograniczanie, a następnie całkowita eliminacja narażenia środowiska na azbest. Narażenie takie powstaje na skutek emisji do powietrza włókien azbestu z uszkodzonych wyrobów zawierających azbest oraz ich odpadów, a także na skutek niewłaściwie prowadzonych procesów eksploatacji i usuwania tych wyrobów. Poważne zanieczyszczenie środowiska naturalnego powstaje również na skutek emisji azbestu z tzw. „dzikich” wysypisk odpadów – głównie w lasach.

- Korzyści ekonomiczne

Do najistotniejszych korzyści ekonomicznych z realizacji Programu należą:

- 1) przyrost wartości nieruchomości;
- 2) przyrost wartości gruntów;
- 3) poprawa stanu technicznego obiektów budowlanych;
- 4) wzrost inwestycji;
- 5) wzrost dochodów budżetu państwa z podatku od działalności gospodarczej związanej z usuwaniem wyrobów zawierających azbest oraz zastosowania nowych materiałów;
- 6) zmniejszenie kosztów leczenia chorób azbesto zależnych.

Szacuje się, że w wyniku realizacji Programu nastąpi:

- 1) przyrost wartości majątku narodowego o około 153 mld zł, w tym większa część przyrostu wartości dotyczyć będzie właścicieli gruntów i obiektów budowlanych oraz mieszkań;
- 2) przyspieszenie modernizacji wsi, bowiem w wymienionym wyżej przyroście wartości w 51% partycypować będą mieszkańcy terenów wiejskich;
- 3) wzrost dochodów budżetu państwa o około 25 mld zł, z tytułu wpływów z podatków VAT

i CIT związanych z zakupem nowych materiałów budowlanych oraz świadczenia usług budowlanych związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;

4) wzrost obrotów na rynku nieruchomości, co powinno przełożyć się na większe dochody zarówno budżetu państwa, jak i dochody własne gmin.

Uzyskanie takich efektów zależy od dyscypliny realizacji zadań, zaangażowania organów rządowych i samorządowych, ale również od zastosowania właściwych bodźców motywacyjnych stymulujących wzrost aktywności społecznej w działaniach związanych z bezpiecznym usuwaniem azbestu i wyrobów zawierających azbest.

13. PODSUMOWANIE ⁵

Pomimo zakazu stosowania, azbest na terytorium Polski, będzie przez następne lata pokryciem dachowym wielu budynków na terenie Miasta i Gminy Zabłudów. Wynika to z sytuacji ekonomicznej mieszkańców, szczególnie zagrożonych bezrobociem oraz ludzi starszych posiadających niskie dochody. Ma to również związek z wysokimi kosztami zdjęcia i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest oraz kosztami nowych pokryć.

Na terenie województwa podlaskiego prowadzi działalność 20 podmiotów zajmujących się demontażem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest. Na wyżej wymienionym obszarze znajdują się dwa składowiska przyjmujące odpady zawierające azbest.

Do celów opracowania "Programu..." wykorzystano informacje z przeprowadzonej w terenie inwentaryzacji i zapisów z Bazy Azbestowej www.bazaazbestowa.gov.pl

Na dzień sporządzania niniejszego dokumentu, suma pokryć zawierających azbest przeznaczonych do demontażu i unieszkodliwiania na terenie Miasta i Gminy Zabłudów wynosi 243 779,27 m², co daje 3656,554 Mg wyrobów zawierających azbest.

Biorąc pod uwagę rodzaj wyrobów zawierających azbest zdecydowanie przeważają – 99,93 % płyty faliste azbestowo - cementowe stosowane w budownictwie, a następnie płyty azbestowo- cementowe płaskie – 0,07%.

99,99 % wyrobów zawierających azbest na terenie Miasta i Gminy Zabłudów należy zaliczyć do III stopnia pilności. W konsekwencji oznacza to dla właściciela posesji, na której znajdują się wyroby zawierające azbest zaliczane do III stopnia pilności będą musieli wykonać ponowną ocenę swoich wyrobów w ciągu najbliższych 5 lat.

Gmina w ramach monitoringu będzie aktualizować bazę danych na podstawie zgłoszeń wymiany wyrobów zawierających azbest przez właścicieli posesji, oraz służyć pomocą w pozyskiwaniu funduszy na zdjęcie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest.

Mieszkańcy zainteresowani uzyskaniem dofinansowania na demontaż i unieszkodliwianie azbestu z WFOŚiGW w Białymstoku (organizowanego w ramach Ogólnopolskiego programu finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest finansowanego przez NFOŚiGW), zobligowani są do wypełnienia i złożenia wniosku w Urzędzie Miasta i Gminy Zabłudów.

Dlatego niezbędna jest akcja informacyjna na terenie Miasta i Gminy Zabłudów i przekazywanie mieszkańcom wiedzy na temat wyrobów zawierających azbest oraz możliwościach pozyskania środków na jego demontaż i unieszkodliwienie. Konieczna będzie

⁵ Na podstawie Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009- 2032

również akcja informacyjna dotycząca możliwości zabezpieczenia wyrobów zawierających azbest w celu dalszej eksploatacji. Niezbędnym jest również informowanie mieszkańców o zakazie samowolnego demontażu i składowania na dziko odpadów zawierających ten związek.

W ślad za tym działaniem niezbędny jest monitoring terenów, na których powstawały lub mogą powstać dzikie składowiska odpadów.

Dokument niniejszy jest niezbędny do uzyskania dofinansowania na działania związane z demontażem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Zabłudów.

14. WYKAZ OBOWIĄZUJĄCYCH AKTÓW PRAWNYCH

14.1. Ustawy

1. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 2014 r. poz. 1502).
2. Ustawa z 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2019 r. poz. 868).
3. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186).
4. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U.2017 poz. 2119).
5. Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1225).
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. 2019 poz.1396).
7. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2019 r. poz. 701)
8. Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. z 2019 r. poz. 1895).

14.2. Rozporządzenia

Rozporządzenia Rady Ministrów

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 maja 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudniania przy niektórych z tych prac (Dz. U. Nr 107 poz. 724).
2. [Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko](#) (Dz. U. poz.1839).
3. [Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 05 sierpnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest](#) (Dz. U. Nr 162, poz. 1089).
4. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 16 lipca 2015 r. w sprawie dopuszczanie odpadów do składowania na składowiskach (Dz. U. poz. 1277).
5. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U z 2011 r. Nr 8 poz. 31).
6. [Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi](#) (M.P. Nr 19, poz. 231).
7. [Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji](#) (Dz. U. Nr 183, poz. 1896).
8. [Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy](#) (Dz. U. poz. 890).
9. [Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji](#) (Dz. U. Nr 13, poz. 109).
10. [Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy](#) (Dz. U. Nr 33 poz.166).

11. [Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbestie](#) (Dz. U. Nr 189, poz. 1603).
12. [Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów](#) (Dz. U. Nr 216, poz. 1824).
13. [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie katalogu odpadów](#) (Dz. U. poz. 1923).
14. [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska, jako całości](#) (Dz. U. poz.1169).
15. [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie składowisk odpadów](#) (Dz. U. poz. 523).
16. [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami](#) (Dz. U. poz. 796).
17. [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2014 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości pobieranej wody](#) (Dz. U. z 2019 r., poz. 2286).
18. [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska](#) (Dz. U. Nr 124 poz. 1033).
19. [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu](#) (Dz. U. Nr 16, poz. 87).
20. [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska](#) (Dz. U. 2013 r., poz. 24).
21. [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez marszałka województwa rejestru wyrobów zawierających azbest](#) (Dz. U. 2013 r., poz. 25).
22. [Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie dziennika budowy, montażu i rozbiórki, tablicy informacyjnej oraz ogłoszenia](#)

zawierającego dane dotyczące bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 108, poz. 953).

23. Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 15 lutego 2012 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu ADR (Dz. U. poz. 192).
24. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 120, poz. 1126).
25. Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie prowadzenia kursów w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych (Dz. U. poz. 619).

14.3. Inne

1. Oświadczenie Rządowe z dnia 28 lutego 2017 r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r. (Dz. U. poz. 1119).
2. Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009- 2032

15. SPIS TABEL

Tabela 1.Masa wyrobów według rodzaju na terenie Miasta i Gminy Zabłudów.....	19
Tabela 2.Składowiska przyjmujące wyroby zawierające azbest na terenie Polski.....	20
Tabela 3.Niezbędna pojemność składowiska do składowania odpadów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Zabłudów	23

Tabela 4. Masa wszystkich wyrobów w kg na terenie Miasta i Gminy Zabłudów.....	25
Tabela 5. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz odpadów z terenu nieruchomości.....	27
Tabela 6. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z dużych obiektów budowlanych.....	27
Tabela 7. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest w połączeniu z innymi działaniami.....	28
Tabela 8. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z obiektów i terenów użyteczności publicznej oraz terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest.....	29
Tabela 9. Zadania inwestycyjne „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”.....	30
Tabela 10. Harmonogram realizacji zadań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest.....	31

16. SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Schemat ilustrujący współpracę organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego, jednostek inspekcyjnych i organizacji pozarządowych.....	7
---	---